

Ayasofya kilisesinin ibadete açıldığı gün mâbedin o muhteşem kubbesi altında duran Bizans imparatoru Jüstinyen başını kaldırıp o heybetli kubbeyi uzun uzun seyrettikten sonra tarifsiz bir gurur içinde: — «Sana galebe çaldım Hazreti Süleyman!..» diye haykırmıştı «Dünyanın en görkemli tapınağını yaptım. Şu gök kubbenin altında bundan daha büyük bir kubbe ne olmuştur, ne de olacaktır!..»

Ayasofya'nın kubbesi o güne kadar yapılmış kubbelerin en büyüğü idi cidden. Fakat bu büyük esere sahip olmanın heyecan ve gururu içindeki İmparator Jüstinyen o anda, bir gün yine bu kentte, bir Türk mimarının gelip Ayasofya' ninkinden daha büyük bir kubbe binâ eyleyeceğini aklına dahi getirmemişti...

Bu Türk mimarı, «Kalfalık devrimin eseridir!» dediği Süleymaniye camii ile gök kubbenin altındaki kubbelerin en muhteşemini binâ eyleyip Ayasofya'nın kubbesini gölgede bırakan Koca Mimar Sinan Ağa'dır.

Sinan, 29 Mayıs 1490 günü Kayseri'nin Kesi bucağına bağlı Ağırnas köyünde doğdu. Çocukluğu ve delikanlılığı bu köyde geçti. Köyünde rençberlik yaparken çiftini sapanını bırakıp İstanbul'a geldi ve devşirme olarak yeniçeri ocağına girdi. Atmeydanı'ndaki acemi oğlanları kışla mektebinde okurken dülgerlik de öğrendi.

Yeniçeri ocağındaki yılları savaş meydanlarında geçti. Yavuz Sultan Selim Han ile önce İran, sonra Mısır seferlerine katıldı. Çaldıran, Mercidâbık ve Rıdaniyye meydan savaşlarında bulundu, bu zaferlerin büyük heyecanını yaşadı. Kanunî Sultan Süleyman'ın ilk saltanat yıllarında Rumeli'de yaptığı tüm seferlerde döğüştü. Bu arada pek çok yer dolaştı. Gittiği yerlerde şehirlerle, binalarla, köprülerle ilgilendi; her gördüğünden birşeyler kapmaya çalıştı.

Yeniçeri Sinan, ender rastlanan bir zekâ ve yeteneğe sahipti. Bunu, daha Yavuz Sultan Selim Han'ın İran seferi sırasında göstermişti. Van gölü kenarına varıldıkta, deryâyı andıran bu dev gölü geçip karşı kıyılarda keşifte bulunmak için bir gemi yapılması gerektiğinde acemi oğlanlar kışlasında dülgerlik öğrenmiş olan Yeniçeri Sinan ortaya atıldı. Gölün kenarında gemiler inşa ettiği gibi bunların kaptanlığını da bizzat kendisi yaparak keşif kollarının karşı sahile kolayca ve sâlimen çıkmalarını sağladı.

Kanunî Sultan Süleyman'ın Boğdan seferi sırasında da aynı durum hâsıl olmuştu. Orduy-yu Hümayûn, Prut nehri kıyısına vardığında, askerlerin, o azgın akıp giden suların üzerinden karşıya geçmesi gerekiyordu. Ordudaki tüm mimarlar nehrin o azgın suları üzerinde köprü kuramadıkları sırada Yeniçeri Sinan yine ortaya çıkmış ve koca mimarların beceremedikleri köprüyü tek başına halletmişti.

«... Prut suyu kenarına varıldıkta, nehrî geçmeye köprü lâzım oldu. Nice kimseler mukayyed olup, bir nice gün köprü binâsına çalıştılar. Yaptıkları cümle köprüler çoktu.

MİMAR SİNAN

Çünkü nehrin kıyısı kildi ve kazık çakılması mümkün değildi. Bataklıkta köprü inşasında âciz kalındı. Lütfü Paşa Hazretleri, Sultan Süleyman'ın huzuruna vardı. Dedi kim: — Saadetlû Padişahım, köprü binâ olması, Sinan Subaşı denilen kulumuzun kadr-ü itibarı ile olur. Haseki bendenizdir. Emir buyurun, yoldaşlarıyla mukayyed olsun. Gâyet üstâd-ı cihân ve mimâr-ı kârdândır. Süleyman Han'ın emr-i âlişanları vârid oldu. Köprü binâsına başladım. Onüç gün içinde Prut suyu kenarında büyük ve yüksek bir köprü yaptım. Padişah hazretleri askerleriyle beraber saadetle geçtiler. Lütfü Paşa Hazretleri:

— Bu köprü biz gittikten sonra kâ-

fir elinde harap olur. Bir kule bina olunup hıfz-u haraseti için bir miktar adam koyalım, buyurdular. Bunun üzerine Vezir-i Azam Ayas Paşa, ben hakıyre:

— Kule binâ olunmak tedbiri nice-dir? deyu istifsar buyurdularında:

— Münasip değildir, çünkü kâfire gayret düşüp birkaç adamla bu kuleyi alırsa, nâmî bir kale alınmış olur. Belki köprüye iltifat bile câiz değildir. Padişah devletinde ne mahalde lâzım olursa, köprü binâsı mümkündür, şeklinde fikrimî söyledim.

Lütfü Paşa fikrine mukabele ettiği me incindi:

— Senin korkun kalede kumandan olup kalmaktır, dedi. Ben:

— Padişahımızın kullarıyız, nederse emrederlerse orada hizmet ederiz, dedim...»

Ve sonunda Kanunî Sultan Süleyman, Sinan'ın fikrini benimseyip onun dediği şekilde bir karara varmıştı. Köprü, asker karşıya geçtikten sonra yıktırılmıştı.

Lütfü Paşa, Ayas Paşa'nın ölümüyle Vezir-i Âzam olduktan sonra Sinan'ı çok daha fazla tutmuş ve onu himâyesi altından uzaklaştırmamıştı. Has sa Mimarbaşı Acem Ali'nin vefatı üzerine, bu göreve kimin getirilmesi uzun uzun düşünülürken yine Dama Lütfü Paşa ortaya atılmış.

— «Bu makama Haseki Sinan Subaşı'yı getirmek en münasibidir. Ancak o bu işe kaadir bir kimsedir!» demişti.

Ve böylece Haseki Sinan Subaşı, Sermimar-ı Hassa oluvermişti. Mimar Sinan adını alan eski subaşı bu önemli göreve getirildiğinde tam 50 yaşında bulunuyordu.

Mimar Sinan'ın yüklendiği ilk büyük vazife, bir camii inşası oldu. Kanunî Sultan Süleyman Han, pek çok genç bir yaşta ölen en sevdiği şehzâdesi Sultan Mehmet'in hâtırasına İstanbul'da, Eskiödalar mevkiinde bir büyük camii inşasına irâde buyurmuştu. Mimar Sinan derhal faaliyete geçip bu camii binâ etti. Bugün Şehzâde Camii adıyla anılan nefis cami, Mimar Sinan'ın inşa ettiği bu ilk camidir.

Kanunî Sultan Süleyman Han, sermimar Mimar Sinan'ın inşa ettiği bu camii pek beğendi ve kendisini iltifat ve taltiflerine mazhar kıldı. Şehzâde Camii tam 151 yük akçaya mal olmuştu ki, bugünün değeriyle 200 milyon liranın üzerinde bir meblağdır bu.

Mimar Sinan bu ilk büyük eseriyle Padişahın gözüne girdi ve onun yanından ayrılmaz oldu. Hünkârın her vesile ile takdir ve teveccühünü kazandı. Durup dinlenmek bilmeden çalıştı. Bu çalışmalarının ürünü olan eserleriyle koskoca Osmanlı İmparatorluğunun o ucsuz bucaksız sınırları içinde nice kentleri, kasabaları süsledi. Eserleri birer mimarî şaheseri olarak gözleri ve gönülleri okşadı.

Mimar Sinan'ın mimarî şaheserlerinden biri de hiç kuşkusuz Süleymaniye Camiidir. Cihan Padişahı Kanunî Sultan Süleyman Han'ın ulu adına lâyük ve dünya durdukça duracak bir eser ortaya çıkarmak için Mimar Sinan 'ın gösterdiği büyük beceri ve gayret bilhassa dikkate şayandır.

Mimar Sinan Ağa, bu camii temelini hazırladıktan sonra ortadan kaybolmuş ve olanca aramalara rağmen bir türlü bulunamamıştı. Bu temellerin hazırlanması ve hazırlanıp tamamlandıktan sonra Mimar Sinan'ın tekrar ortaya çıkması için tam altı uzun yıl geçmişti. Adını taşıyacak cami inşaatının bunca geçikmesi karşısında Kanunî Sultan Süleyman, pek sevdiği ve takdir ettiği sermimar Sinan Ağa'ya hayli kızmış ve inşaatın bu denli gecikmesine pek öfkelenmişti.

İstanbul'da pek büyük bir camii inşa edilmekte olduğu haberi bütün İslâm dünyasının gözlerini Osmanlı İmparatorluğunun taht şehrine çe-

virtmiş, inşaatın bu denli gecikmesinin maddî sıkıntıdan ileri gelebileceği şüphesini dahi uyandırmıştı. Hattâ bu nedenle İran Şâhı Tahmasb Han'ın, sefiri aracılığı ile Kanunî Sultan Süleyman'a ufak bir sandık dolusu mücevher gönderip «Camiin ikmâlinde bizim de bir hissemiz bulunsun istedik» dediği bilinir. Hattâ Kanunî Sultan Süleyman'ın bu mücevher dolu sandığı Mimar Sinan'a vererek «Madem ki gönderilmiş, bu taşlar da harçta kullanıla!» dediği ve İran sefirinin hayret dolu bakışları arasında mücevherlerin çakıl taşı niyetine harcın içine atıldığı söylenir.

Temelin bunca gecikmesi, Sinan Ağa'yı çekemiyenlere de aleyhine tezvîratta bulunma imkân ve fırsatı vermişti. «Sinan Ağa, bu binayı kara çamurdan çıkarmaya kaadir değildir!» diyenler, camiin duvarları olanca heybetiyle yükseldikten sonra «Kubbenin durmasında şüphesi vardır, bu uğurda günlerini geçirmeye bakar!» diye tezvîratta başlamışlardı. Ancak buna rağmen koca Sinan o muhteşem kubbeyi de örtüp bağlamış ve kilit taşını yerine oturtmuştu. Buna rağmen tezvîratin ardı arkası kesilmiyordu «Kubbenin çökmesi an meselesidir!» diye fitne işliyordu.

Söylentiler Padişaha kadar aksettirilmişti. Fena halde hiddetlenen Sultan Süleyman gazaba gelip öfke içinde inşaat yerine gittiğinde sermimarı Sinan'ı kubbe altında oturup nargile içer görünce büsbütün öfkelenmiş ve :

— «Bre Sinan!..» diye haykırmıştı «Neden benim camiim ile mukayyed olmayıp nargile içerek tatil evkat edersin?..»

Sinan Ağa nargilenin lülesinde tömbekinin bulunmadığını padişaha gösterirken :

— «Ol nargilenin fokurtusu ile aks-i sadâyı dinlerim devletlüm..» cevabını vermişti.

Padişah dikkat verip kulak kesildiğinde, o ufak nargileden çıkan fokurtunun bu dev kubbeden büyük akisler yapmakta olduğunu hayretle farketmişti.

Kanunî Sultan Süleyman Han yine de sermimarı sıkıştırmaktan kendini alamamıştı :

— «Bu bina ne zamanda tamam olur, tez haber veresin. Yoksa sen bilirsin...» diye öfke içinde söylenmişti.

Cihan Padişahından o güne kadar iştirmediği bu ağır hitap karşısında pek şaşırıp koca Sinan, el kavuşturup boyun kırarken :

— «Saadetlû hünkârımın devletinde iki ayda İnşaallahü Taâla tamâm olur!» diye konuşmuştu.

Bu sözler karşısında Padişah kadar maiyeti de şaşırılmıştı. Hatta içlerinden biri, koca mimarı himâyeye edebilmek için söze karışmak ihtiyacını duymuştu :

— «Mimar Ağa, Saadetlû Padişâhımız ne buyururlar iştir misiniz?..» diye konuşmuştu. «Bu binâ, kapıları kapanacak şekilde ne zaman tamam olur?..»

Koca Sinan, ağzından çıkan ilk sözü tekrarlamıştı :

— «İki ay tamam olunca, bu binâ da tamam olur...»

Kanunî Sultan Süleyman yarı hayret ve yarı öfke içinde yanındakilere dönmüş :

— «Ağalar, Mimarbaşı ne dedi, sizlerde şahit olun...» diye söylenmiş,

Ünlü Türk mimarı Sinan'ın en büyük eserlerinden biri Edirne'de Selimiye Camii...

sonra Sinan Ağa'ya hitapla sözünü tamamlamıştı «İki ay tamam olup da binâ tamam olmazsa seninle söyleşiriz...»

Ve koca Mimar Sinan Ağa o günden tam iki ay sonra Süleymaniye camii gibi büyük bir şaheserini tamamlayıp cümle kapılarını kapattıktan sonra hünkârı beklemeye koyulmuştu. Maiyeti erkânıyla birlikte camiin bulunduğu yere gelen Padişah bu muazzam eseri tamamlanmış vaziyette görünce hem çok şaşırılmış, hem de pek sevinmişti.

Ve mimar Sinan'ın uzattığı anahtarı aldıktan sonra yanındakilere dönen Cihan Padişahı Kanunî Sultan Süleyman Han :

— «Camiin kapısını açmaya en lâ-yik olan kimdir?..» diye sorduğunda

— «Mimar Ağa bendeleri bir pîr-i azizdir, camii küşad eylemeye herkesten fazla o lâ-yiktir...» cevabını almıştı.

Bunun üzerine anahtarı sermimarı Sinan Ağa'ya uzatan Kanunî :

— «Bina eylediğin Tanrı evini sıdk-u safâ ve dua ile yine sen açmak evlâdır!» diye gülümsemişti.

Ve Mimar Sinan Ağa padişahın uzattığı anahtarı alıp «Yâ Fettah» diyerek kapıyı açmıştı...

İstanbul'daki Süleymaniye Camii gibi büyük bir mimarî şaheserinden «kalfalık devrimin eseridir» diye bahseden Mimar Sinan, «Ustalık devrinin eseri» olarak da Edirne'deki Selimiye camiini gösterir.

Edirne'nin Selimiye'si hakikaten akillara durgunluk veren bir mimarî harikasıdır. Hele dört yanında yükselen o ince minarelerinden ikisinin üç şerefesine üç ayrı merdiven yapan ve bu merdivenlerden çıkanların birbirlerini görmeyişleri ise bu mimarî şaheseri camiin en ilginç yanlarından birini teşkil etmektedir. Mimar Sinan bu yolda şunları söylemekle yitilir :

«...Bu kadar ince minarenin içinde üç yol yapmanın ne kadar müşkül olduğunu aklı başında olanlar iyi anlar...»

Mimar Sinan büyük ustalığını Selimiye caminde de tekrarlamış ve Ayasofya'nın kinden çok daha büyük bir kubbe ile örtmüştü bu şaheserini.

«...Selimiye camiini yaparken, Tanrının yardımı ve Sultan Selim Han'ın arzusu üzerine kubbelerini Ayasofya'nın kubbelerinden 6 arşın boydan, 4 arşın derinlikten ziyâde eyledim...»

Mimar Sinan Ağa, tam 48 yıl Sermimar-ı Hassa olarak üç padişaha hizmet etti. Bu sürenin içinde 81 camii, 50 mescid, 55 medrese, 7 darülkurra, 26 türbe, 17 imaret, 6 bend ve su kemeri, 9 köprü, 37 hamam, 17 kervansaray, 33 saray ve 6 mahzen inşa etti. Herbiri ayrı bir mimarî güzellikteki bu eserlerinde yüce mimarın büyük zevki ve mimarî dehâsı derhal kendini göstermektedir. Ayrıca onun en büyük mimarî özelliklerinden birini de bir eserinin

Dört duvar üzerinde bir kubbe ile dimdik ayakta duran Sultan Selim Camii gerçek bir mimari şaheserdir...

Sinan'ın kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa adına inşa ettiği ve içi emsalsiz çinilerle süslü Kılıç Ali Paşa Camii...

mimarî yönden bir diğerine asla benzememesi teşkil etmektedir.

Herbiri birer mimarî şaheseri olan yüzlerce eseriyle koskoca İmparatorluğun dört köşesini süsleyen yüce Mimar Sinan, kendisi için son derece mütevazî ufacık bir açık türbeden fazlasını lâyük görmemişti. Bu minicik açık türbesini de en büyük şaheserlerinden biri olan Süleymaniye camii'nin dış duvarı önüne inşa etmişti.

Ulu Mimar Sinan 9 Nisan 1588 günü hayata gözlerini yumduğu zaman 97 yaşını 10 ay 11 gün geçmiş bulunuyordu. İki kez evlenmişti, çocuğu olmamıştı. Öldüğünde vârislerine miras yerine borç bırakmıştı ancak. En büyük mirası ise hepsi birbirinden güzel nice yapıları, şaheserleri olmuştu.

MİMAR SİNAN'IN ESERLERİ

I. CAMİLER VE MESCİDLER :

a) İstanbul'da :

1. Süleymaniye Camii, 2. Şehzâde Camii (Şehzâdebaşı'nda), 3. Haseki-Sultan Camii (Avratpazarı'nda), 4. Mihrimah Sultan Camii (Edirnekapı'da), 5. Osmanşah Validesi Camii (Aksaray'da), 6. Sultan Bayezid kızı Camii (Yenibahçe'de), 7. Ahmetpaşa Camii (Topkapı'da), 8. Rüstempaşa Camii (Eminönü'de), 9. Sokollu Mehmet Paşa Camii (Kadirgâda), 10. İbrahim Paşa Camii (Silivrikapı'da), 11. Balıpaşa Camii (Hüsrevpaşa'da), 12. Kazasker Camii (Mollağürâni'de), 13. Mahmut Ağa Camii (Ahırkapı'da), 14. Odabaşı Camii (Yenikapı'da), 15. Hoca Hüseyin Camii (Kocamustafapaşa'da), 16. Hammamihatun Camii (Sulumanastırda), 17. Süleyman Çelebi Camii (Üsküplüçeşme'de), 18. Ferahkethudâ Camii (Balat'ta), 19. Dırağman Yu-

nus Camii (Balat'ta), 20. Çavuş Camii (Yenibahçe'de), 21. Sinanağa Camii (Kadıçeşmesi'nde), 22. Ahıçlebi Camii, 23. Süleyman Subaşı Camii (Unkapı'nda), 24. Zâl Paşa Camii (Eyüp'te), 25. Şah Sultan Camii (Eyüp'te), 26. Nişancı Paşa Camii (Eyüp'te), 27. Emir Buhârî Camii (Edirnekapı'da), 28. Merkez Efendi Camii, 29. Çavuşbaşı Camii (Sütlüce'de), 30. Hüseyin Çelebi Camii (Kiremitlik'te), 31. Kasımpaşa Camii, 32. Sokollu Mehmet Paşa Camii (Azapkapı'da), 33. Kılıç Ali Paşa Camii (Tophane'de), 34. Muhyiddin Çelebi Camii (Tophane'de), 35. Mollacelebi Camii (Fındıklı'da), 36. Ebu Fazıl Camii (Tophane'de), 37. Cihangir Camii, 38. Sinan Paşa Camii (Beşiktaş'ta), 39. Sultan Camii (Üsküdar'da), 40. Şemsi Paşa Camii (Üsküdar'da), 41. İskender Paşa Camii (Kanlıca-

da), 42. Valide Sultan Camii (Üsküdar'da),

b) Diğer yerlerde :

43. Mustafa Paşa Camii (Gebze'de), 44. Pertev Paşa Camii (İzmir'de), 45. Rüstem Paşa Camii (Sapanca'da), 46. Rüstem Paşa Camii (Samanlı'da), 47. Mustafa Paşa Camii (Bolu'da), 48. Ferhat Paşa Camii (Bolu'da), 49. Mehmet Bey Camii (İzmir'de), 50. Osman Paşa Camii (Kayseri'de), 51. Hacı Paşa Camii (Kayseri'de), 52. Cenani Ahmet Paşa Camii (Ankara'da), 53. Mustafa Paşa Camii (Erzurum'da), 54. Sultan Camii (Çorum'da)X, 55. Abdüsselâm Camii (İzmir'de)X, 56. Süleymaniye Camii (İznik'te), 57. Hüseyin Paşa Camii (Halep'te), 58. Şerif Camii (Mekke'de)X, 59. Muradiye Camii (Manisa'da), 60. Orhan Gazi Camii (Kütahya)X, 61. Rüstem Paşa Camii (Bolvadin'de), 62. Hüseyin Paşa Camii (Kütahya'da), 63. Süleymaniye Camii (Şam'da), 64. Selimiye Camii (Karabiga'da), 65. Selimiye Camii (Edirne'de), 66. Mahmut Paşa Camii (Edirne'de), 67. Defterdar Camii (Edirne'de), 68. Ali Paşa Camii (Babeski'de), 69. Sokollu Mehmet Paşa Camii (Havsa'da), 70. Sokollu Mehmet Paşa Camii (Burgaz'da), 71. Ali Paşa Camii (Ereğli'de) 72. Sokollu-Mehmet Paşa Camii (Sofya'da), 73. Sofu Mehmet Paşa Camii (Mostar'da), 74. Ferhat Paşa Camii (Çatalca'da), 75. Sokollu Mustafa Paşa Camii (Budin'de), 76. Firdevs Bey Camii (İstaryâ'da), 77. Memi Kethüda (Ulaşlı'da), 78. Tatar Han Camii (Gözele'de - Kırım), 79. Rüstem Paşa Camii (Ruscuk'ta), 80. Osman Paşa Camii (Tırhala'da), 81. Haseki Sultan Camii (Edirne'de), (X) Mimar Sinan tarafından yeniden inşa ve ihya edilmiştir.

II. MESCİDLER

a) İstanbul'da :

1. Rüstem Paşa mescidi (Yenibahçe), 2. İbrahim Paşa mescidi (İsakapısı), 3. Çivizâde mescidi (Topkapı'da), 4. Emir Ali mescidi (Gümrükhane'de), 5. Mimar Sinan mescidi Yenibahçe'de), 6. Avcıbaşı mescidi (Gümrükhane'de), 7. Şerifzade mescidi (Defterdar'da), 8. Mehmet Çelebi mescidi (Defterdar'da), 9. Hafız Mustafa mescidi (Yenibahçe'de), 10. Simkeşbaşı mescidi (Lütfüpaşa çarşısında), 11. Hâcegizâde mescidi (Fatih'te), 12. Çavuş mescidi (Silivrikapı'da), 13. Çivizâde kızı mescidi (Davutpaşa'da), 14. Takyeci Ahmet mescidi (Silivrikapı'da), 15. Sarı Hacı Nasuh mescidi, 16. Kasap Hacı İvaz mescidi, 17. Hacı Hamza mescidi, 18. Hacı Hasan mescidi, 19. İbrahim Paşa zevcesi mescidi (Kumkapı'da), 20. Bayram Çelebi mescidi (Langa'da), 21. Şeyh Ferhad mescidi (Langa'da), 22. Kürkübaşı mescidi (Kumkapı'da), 23. Kemhacılar mescidi, 24. Kuyumcular mescidi, 25. Hersek mescidi (Ayasofya'da), 26. Yayaşaşı mescidi (Fener'de), 27. Abdi Subaşı mescidi (Sultanselim'de), 28. Hacı İlyas mescidi, 29. Hüseyin Çelebi mescidi (Sultanselim'de), 30. Duhanizâde mescidi (K. Mustafapaşa'da), 31. Kadızade mescidi (Çukurhamamda), 32. Şeyhülislâm Hamid Efendi mescidi (Azapkapı'da), 33. Tüfenkhane mescidi, 34. Sarayağası mescidi (Edirnekapı'da), 35. Dökmecibaşı mescidi (Eyüp'te), 36. Arpacıbaşı mescidi (Eyüp'te), 37. Hakim Kaysünizâde mescidi (Sütlüce'de), 38. Karcı Süleyman mescidi (Eyüp'te), 39. Aynı semtte bir başka

mescid, 40. Ahmet Çelebi mescidi (Kiremitlik'te), 41. Yahya kethuda mescidi (Kasımpaşa'da), 42. Hasan Çelebi mescidi (Kasımpaşa'da), 43. Süheyl Bey mescidi (Tophane'de), 44. İlyaszâde mescidi (Topkapı'da), 45. Memi kethuda mescidi (Kasımpaşa'da), 46. Sokollu Mehmet Paşa mescidi (Büyükkçekmece'de), 47. Hacı Paşa mescidi (Üsküdar'da), 48. Sarachane mescidi (Hasköy'de), 49. Sarraf mescidi (Topkapı dışında), 50. Abdi Çelebi mescidi (Sulumanastır'da).

III. MEDRESELER

a) İstanbul'da :

1. Süleymaniye medresesi (6 adet, Süleymaniye külliyesinden), 2. Yavuz Sultan Selim medresesi (Halıcılar'da), 3. Şehzade Mehmet medresesi (Şehzadebaşı'nda), 4. Hürrem Sultan medresesi (Avratpazarı'nda), 5. Hürrem Sultan medresesi (Sultanselim'de), 6. Valide Sultan medresesi (Üsküdar'da), 7. Mihrimah Sultan medresesi (Üsküdar'da), 8. Mihrimah Sultan medresesi (Edirnekapi'da), 9. Sokollu Mehmet Paşa medresesi (Kadirga'da), 10. Sokollu Mehmet Paşa medresesi (Eyüp'te), 11. Osman Şah Validesi medresesi

medresesi, 44. Kirmastı medresesi, 45. Seğban Ali Bey medresesi, 46. Nişancı Mehmet Bey medresesi, 47. Hüseyin Çelebi medresesi, 48. Gülferm Hatun medresesi (Üsküdar'da).

b) Diğer yerlerde :

49. Süleymaniye medresesi, (Mekke'de), 50. Selimiye medresesi (Edirne'de), 51. Selimiye medresesi (Çorlu'da), 52. Ali Paşa medresesi (Babeskı'de), 53. Mustafa Paşa medresesi (Gebze'de), 54. Ahmet Paşa medresesi (İzmir'de), 55. Husrev Kethuda medresesi (Ankara'da).

IV. DARÜLKURRALAR

1. Süleymaniye darülkurrası, 2. Valide Sultan darülkurrası (Üsküdar'da), 3. Husrev Kethuda Darülkurrası, 4. Sokollu Mehmet Paşa darülkurrası (Eyüp'te), 5. Sokollu Mehmet Paşa darülkurrası (Küçükkaraman'da), 6. Sokollu Mehmet Paşa darülkurrası, 7. Müftü Kadızade darülkurrası.

V. TÜRBELER

1. Sultan Süleyman Türbesi (Süleymaniye'de), 2. Sultan Selim türbesi (Ayasofya'da), 3. Şehzade Mehmet türbesi (Şehzadebaşı'nda), 4. Husrev Paşa türbesi, 5. Ahmet Paşa türbesi (Topkapı'da), 6. Sokollu Mehmet Paşa türbesi (Eyüp'te), 7. Siyavuş Paşa

VII. DARÜŞŞİFÂLAR

1. Süleymaniye darüşşifâsı, 2. Hürrem Sultan darüşşifâsı (Haseki'de), 3. Valide Sultan darüşşifâsı (Üsküdar'da).

VIII. BENDLER, KEMERLER

1. Bend kemeri, 2. Uzun kemer (yeniden inşa), 3. Muallak kemeri (yeniden inşa), 4. Görünce kemeri, 5. Müderris köyü kemeri, 6. Havuz.

IX. KÖPRÜLER

1. Büyükkçekmece köprüsü, 2. Silivri köprüsü, 3. Mustafa Paşa Köprüsü (Meriç üzerinde, hâlen Bulgaristan sınırları içinde), 4. Sokollu Mehmet Paşa köprüsü, 5. Odabaşı köprüsü (Halkalı'da), 6. Kapıağası köprüsü (Haramidere'de), 7. Sokollu Mehmet Paşa köprüsü (Sinanlı'da), 8. Sokollu Mehmet Paşa köprüsü (Bosna'da), 9. Hersek köprüsü.

X. HAMAMLAR

1. Topkapı sarayı'nda, 2. Topkapı sarayı'nda, 3. Topkapı sarayı'nda, 4. Süleymaniye hamamı, 5. Üsküdar sarayı hamamı, 6. Üsküdar sarayı hamamı, 7. Üsküdar sarayı hamamı, 8. Ayasofya hamamı, 9. Haseki Hürrem Sultan hamamı, 10. Valide Sultan hamamı (Üsküdar'da), 11. Valide Sultan hamamı (Cibali'

XI. KERVANSARAYLAR

1. Süleymaniye kervansarayı, 2. Süleymaniye kervansarayı (B. Çekmece'de), 3. Rüstempaşa kervansarayı (Tekirdağ'da), 4. Rüstempaşa kervansarayı (İstanbul Bitpazarı'nda), 5. Rüstempaşa kervansarayı (Galata'da), 6. Ali Paşa kervansarayı (İstanbul Bitpazarı'nda), 7. Pertev Paşa kervansarayı (Vefa'da), 8. Mustafa Paşa kervansarayı (İlgin'da), 9. Rüstem Paşa kervansarayı (Akbiyık'ta), 10. Rüstem Paşa kervansarayı (Samanlı'da), 11. Rüstem Paşa kervansarayı (Sapanca'da), 12. Rüstem Paşa kervansarayı (Karaman'da), 13. Rüstem Paşa kervansarayı (Karıştıran'da), 14. Husrev Kethuda kervansarayı (İpsala'da), 15. Sokollu Mehmet Paşa kervansarayı (Burgaz'da), 16. Rüstem Paşa kervansarayı (Edirne'de), 17. Ali Paşa kervansarayı (Edirne'de).

XII. SARAYLAR

1. Eski Saray (Beyazıt'ta)*, 2. Topkapı Sarayı'nın bir çok bölümleri, 3. Üsküdar Sarayı*, 4. Galata sarayı*, 5. At Meydanı sarayı (Sultanahmet'te)*, 6. Yenikapı sarayı*, 7. Kandilli sarayı*, 8. Fenerbahçesi sarayı*, 9. İskender Çelebi sarayı*, 10. Rüstem Paşa sarayı (Kadirga'da)*, 11. Sokollu Mehmet Paşa sarayı (K. Ayasofya'da), 12. Sokollu Mehmet Paşa sarayı (Üsküdar'da), 13. Rüstem Paşa sarayı (Üsküdar'da), 14. Siyavuş Paşa sarayı (Üsküdar'da), 15. Ali Paşa sarayı (Edirne'de), 16. Siyavuş Paşa sarayı (Üsküdar'da) II. 17. Siyavuş Paşa sarayı III. 18. Ahmet Paşa sarayı (Atmeydanı'nda), 19. Ferhat Paşa sarayı (Bayezit'te), 20. Pertev Paşa sarayı (Vefa'da), 21. Sinan Paşa sarayı (Atmeydanı'nda), 22. Sofu Mehmet Paşa sarayı (Hocapaşa'da), 23. Mahmut Ağa hamamı (Yenibahçe'de), 24. Şâh-i Hüban Kadın Sarayı (Kasımpaşa'da), 25. Pertev Paşa sarayı (Şehzadebaşı'nda), 26. Ali Paşa sarayı (Eyüp'te), 27. Ali Paşa sarayı (Eyüp'te) II. 28. Sokollu Mehmet Paşa sarayı (İstanbul dışında), 29. Rüstem Paşa sarayı (İstanbul dışında), 30. Halkalı sarayı*, 31. Sokollu Mehmet Paşa sarayı (Halkalı'da), 32. Ahmet Paşa sarayı (Çifteler'de), 33. Sokollu Mehmet Paşa sarayı (Saraybosna'da).

(*) Mimar Sinan tarafından yeniden inşa ve ihyâ edilmiştir.

XIII. MAHZENLER

1. Bağdadî mahzeni (Galata'da), 2. Zift mahzeni (Tersane'de), 3. Ambar-ı Âmile (Topkapı sarayında), 4. Ambar-ı Âmile (Hasköy'de), 5. Matbah-ı Âmile (Topkapı sarayında), 6. Kiler-i Âmile (Topkapı sarayında), 7. Unkapanı mahzeni. Mimar Sinan tarafından inşa olunan bir çok çeşme, sebil ve hanlar bu listenin dışında bulunmaktadır.

El Hamdül'İllâhi Rabb'ül Âlemin

Burada bina eyledığım camilerin ve başka eserlerin bir fihristini yazdım. Ümid ederim ki, kıyamete kadar gayret ve çalışmam unutulmaz ve yaptığım eserler yıkılsa bile, bu fihristi okuyanlar beni hayır dualarından unutamayıp hatırlarlar.

Ser Mimar-ı Hassa SİNAN

Mimar Sinan'ın minyatür şaheseri Üsküdar Şemsî Paşa Camii ve arka plânda Süleymaniye Camii.

(Aksaray'da), 12. Rüstem Paşa medresesi (Tahtakale'de), 13. Ali Paşa medresesi, 14. Sokollu Mehmet Paşa medresesi (Topkapı'da), 15. Sofu Mehmet Paşa medresesi, 16. İbrahim Paşa medresesi, 17. Sinan Paşa medresesi, 18. İskender Paşa medresesi, 19. Kasımpaşa medresesi (Kasımpaşa'da), 20. İbrahim Paşa medresesi (Üsküdar'da), 22. Cafer Ağa medresesi, 23. Mahmut Ağa medresesi, 24. Malûl Emir Efendi medresesi, 25. Ümmü Veled medresesi, 26. Avcıbaşı medresesi, 27. Hamid Efendi medresesi, 28. Firuz Ağa medresesi, 29. Hâcegizade medresesi (Fatih'te), 30. Ağazâde medresesi, 31. Yahya Efendi medresesi (Beşiktaş), 32. Abdüsselâm Bey medresesi, 33. Tûti Kadı medresesi, 34. Hekim Mehmet Çelebi medresesi, 35. Hüseyin Çelebi medresesi, 36. Emin Sinan Efendi medresesi, 37. Şahkulu medresesi, 38. Yunus Bey medresesi, 39. Karcı Süleyman Bey medresesi, 40. Hacı Hatun medresesi, 41. Defterdar Şerifzade medresesi, 42. Kadı Hakim Çelebi medresesi, 43. Baba Çelebi

türbesi (Eyüp'te), 8. Zâl Paşa türbesi (Eyüp'te), 9. Şemsî Paşa türbesi (Üsküdar'da), 10. Barbaros Hayreddin Paşa türbesi (Beşiktaş'ta), 11. Yahya Efendi türbesi (Beşiktaş'ta), 12. Arap Mehmet Paşa türbesi, 13. Kılıç Ali Paşa türbesi (Tophane'de), 14. Pertev Paşa türbesi (Eyüp'te), 15. Şâh-i Hüban Kadın türbesi (Yenibahçe'de), 16. Ahmet Paşa türbesi (Edirnekapi'da), 17. Hacı Paşa türbesi (Üsküdar'da), 18. Rüstem Paşa türbesi (Şehzadebaşı'nda), 19. Şehzadeler türbesi (Ayasofya'da).

VI. İMARETLER

1. Süleymaniye imareti, 2. Şehzade imareti (Şehzadebaşı), 3. Mihrimah Sultan imareti (Üsküdar'da), 4. Valide Sultan İmareti (Üsküdar'da), 5. Hürrem Sultan imareti (Mekke'de), 6. Selimiye imareti (Konya Karapınar'da), 7. Süleymaniye imareti (Çorlu'da), 8. Muradiye imareti (Manisa'da), 9. Rüstem Paşa imareti (Rusçuk'ta), 11. Sokollu Mehmet Paşa imareti (Burgaz), 12. Sokollu Mehmet Paşa imareti (Havsa), 13. Mustafa Paşa imareti (Gebze), 14. Sokollu Mehmet Paşa İmareti (Bosna'da).

de), 12. Mihrimah Sultan hamamı (Edirnekapi'da), 13. Lütfü Paşa hamamı, 14. Sokollu Mehmet Paşa hamamı (Galata'da), 15. Koca Mustafa Paşa hamamı, 16. İbrahim Paşa hamamı (Silivrikapi'da), 17. Kapıağası hamamı (Sulumanastır'da), 18. Sinan Paşa hamamı (Beşiktaş'ta), 19. Molla Çelebi hamamı (Fındıklı'da), 20. Kılıç Ali Paşa hamamı (Tophane'de), 21. Kılıç Ali Paşa Hamamı (Fener'de), 22. Müftü hamamı (Macuncu çarşısında), 23. Merkez Efendi hamamı, 24. Nişancı Paşa hamamı (Eyüp'te), 25. Husrev Kethuda hamamı (Ortaköy'de), 26. Sarıgüzel hamamı (Fatih'te), 27. Barbaros Hayreddin Paşa hamamı (Beşiktaş'ta), 28. Barbaros Hayreddin Paşa hamamı (Gümrükhane'de), 29. Yakup Ağa hamamı (Tophane'de), 30. Süleymaniye hamamı (Kırım'da), 31. Selimiye hamamı (Karapınar'da), 32. Sokollu Mehmet Paşa hamamı (Edirne'de), 33. Sokollu Mehmet Paşa hamamı (Havsa'da), 34. Bir hamam (İzmir'de), 35. Bir hamam (Çatalca'da), 36. Rüstempaşa hamamı (Sapanca'da), 37. Hüseyin Bey hamamı (Kayseri'de).

